

OTEPÄÄ KÜLADE VÕRGUSTIKU STRATEEGIA 2022-2026

MTÜ OTEPÄÄ KÜLADE ÜHENDUS

Euroopa Komisjoni käsitluse kohaselt on **arukad külad** maapiirkondade kogukonnad, mis kasutavad uuenduslikke lahendusi oma jätkusuutlikkuse parandamiseks, tuginedes kohalikele tugevustele ja võimalustele. Strateegia koostamine ja elluviimine põhineb **kogukonna aktiivsel osalusel**. Üheskoos keskendutakse majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonna väljakutsetega toimetulemisele kaasates **tehnoloogilisi ja digitaalseid lahendusi**. Arukad külad teevad **koostööd** erinevate partnerite ja kogukondadega, osalejatega erinevatest sektoritest maa- ja linnapiirkondadest.

Allikas: Euroopa Komisjon 2019

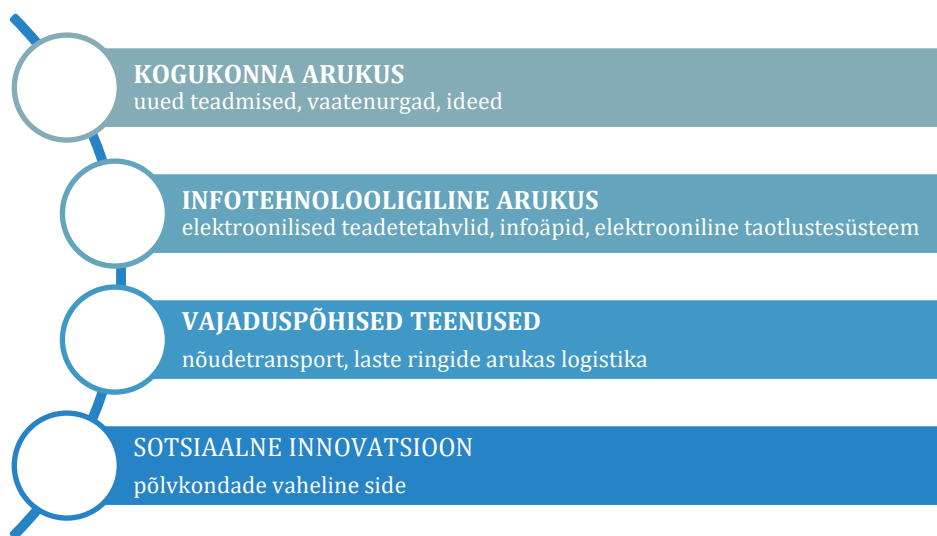
APRILL 2022

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS.....	3
2	RESSURSSIDE KAARDISTUS JA SEOTUS TEISTE ARENGUKAVADEGA	4
2.1	Elanikkonna teavitamine	4
2.2	Sihtrühmade kaasamine	4
2.3	Partnerite kaasamine.....	5
2.4	Seosed arengukavadega.....	5
3	OTEPÄÄ KÜLADE PIIRKONNA ISELOOMUSTUS JA ANALÜÜS.....	7
3.1.	Kontekst	7
3.2.	Piirkonna külad ja alevikud.....	8
3.3.	Koostöö külade vahel ja partneritega	10
3.4.	Arengutegurite analüüs	11
3.4.1.	Piirkonna tugevused ja võimalused.....	11
3.4.2.	Piirkonna nõrkused ja ohud.....	12
3.4.3.	Arengutegurite kokkuvõte (SWOT)	13
3.4.4.	Fookusteemad.....	14
4	SEKKUMISKAVA.....	15
4.1	Arengueesmärgid	15
4.2	Tegevuskava 2022-2026	16
5	JUHTIMINE JA SEIRE	18

1 SISSEJUHATUS

Antud strateegia on koostatud „Eesti arukate külade arenguprogrammi“ raames ja toel. Programm on saanud inspiratsiooni Euroopa Liidu tasandil käivitunud SMART VILLAGES kontseptsioonist. Euroopas piloteeritakse arukate külade kontseptsiooni projektide Smart Rural 21 (<https://www.smartrural21.eu/>) ja Smart Rural 27 raames. Otepää piirkonna külade jaoks tähendab *arukas* uuenduslike lahendusviiside otsimist kollektiivse probleemilahenduse käigus. Strateegiaprotsessis kaardistati 4 aruka lähenemise valdkonda (vt joonis 1).

Joonis 1. Mida tähendab arukas Otepää piirkonna külade võrgustiku jaoks?

Otepää piirkond alustas aruka küla strateegia koostamist kevadel 2021 KÜSK arenguhüpet ettevalmistava toetuse abil. Käesoleva strateegia **töögrupp kuulusid**: Elmo Saul, Maris Frosch, Liisa Kaasik ja Ivika Nõgel. Protsessi kaasati lisaks küladele ning kohalikule omavalitsusele ka Tartu Ülikooli magistrandid Joonatan Kama, Jürgen Pikk, Mariia Bochkova ja Martin Haamer, kes aitasid uuringu läbiviimisel ning analüüsil suvel 2021.

Veebiküsitluste ja intervjuude tulemustest tehti kokkuvõtte augustis 2021 toimunud **esimesel arenguseminaril**. Seminaril arutasid külade eestvedajad ja vallavalituse esindajad küsitluste tulemuste üle. Koosloome tulemusena koostati esialgne SWOT analüüs ning sõnastati visioon. Esimesel arenguseminaril kaardistatud ideed said sisendiks 2022 aasta koostööprojekti tegevuskavale, mille teostamist toetatakse Leader meetmest.

Töögrupp viimistles SWOT'i ja visiooni tudengite märkamistest ja ettepanekutest lähtuvalt ning esitles neid novembris toimunud **teisel arenguseminaril**. Eelanalüüsist välja koorunud võtmevaldkondade raamistikus sõnastati koosloomeüritusel külade võrgustiku järgmise 5 aasta eesmärgid. Ka sellele seminarile oli kaasatud külade eestvedajad ning vallajuhid. „Kastist välja ideede“ genereerimist juhtisid Arukate Külade mentor Kertu Vuks ning arenguekspert Margus Timmo.

Kolmas arenguseminar viidi läbi veebruaris 2022, kus täpsustati võimalikke sekkumisi ning valiti välja arukate külade arenguprogrammi poolt toetatav projektiidee.

2 RESSURSSIDE KAARDISTUS JA SEOTUS TEISTE ARENGUKAVADEGA

Aruka küla strateegiaprotsessi juhtis MTÜ Otepää Külade Ühendus, mille põhikirjaliseks eesmärgiks on **aidata kaasa Otepää vallas asuvate külade, alevike ja asumite kogukondade aktiivsuse kasvule ning toetada kogukondade võimekust parandada oma elukeskkonda ning seista oma kogukonna huvide eest.**

2.1 ELANIKKONNA TEAVITAMINE

Info jagamiseks strateegiaprotsessi kohta kasutati järgmisi kanaleid:

- **Külavanemate ja kogukonna eestvedajate list** – kuhu on aastate jooksul kogutud erinevatest küladest aktiivsete elanike meiliaadresse. Kõik avatud ürituste kutsed ja kokkuvõtted saadeti sellesse listi.
- **FB grupp „Otepää valla kogukonnad“**, mis on eksisteerinud juba üle nelja aasta ning millel on palju jälgijaid külades. Paralleelselt jagati infot katusorganisatsiooni FB lehel „Otepää Külade Ühendus“. Sageli levitati kutseid ka Otepää valla ametliku FB lehe kaudu.
- Tulevikus avaldame artikleid strateegia tulemuste kohta ka valla lehes **Otepää Teataja**.
- Strateegiaprotsessi kogemustest oleme valmis rääkima nii foorumitel kui ka konverentsidel. Seni on seda ette tulnud ühel korral, kui tutvustasime Otepää külade ja valla koostööd Eesti Külaliikumise Kodukant märts 2021 korraldatud veebikonverentsil „Kogukonna roll ja võimalused kohalikus omavalitsuses“.

2.2 SIHTRÜHMADE KAASAMINE

Katusorganisatsiooni peamised sihtrühmad on:

- a) laiemalt Otepää valla külade ja alevike elanikud;
- b) kitsamalt külades ja alevikes tegutsevad kogukonna eestvedajad ja aktiiv.

Võrgustiku püsiliikmeteks on Otepää valla külavanemad ja -seltsid.

Selleks, et saavutada võimalikult laiapõhjalist kaasamist kasutati vajaduste välja selgitamiseks ning nende mõtestamiseks erinevaid meetodeid. Alljärgnevalt on kirjeldatud aasta jooksul läbiviidud andmekorje tegevused:

Eestvedajate veebiküsitlus (1)	19 küla esindajad hindasid oma kogukonna infrastruktuuri seisukorda ja kirjeldasid ühistegevusi
Elanikkonna veebiküsitlus (1)	kõiki valla elanikke kutsuti anonüümselt vastama oma küla ning valla elukeskkonda ja isetegevust puudutavatele küsimustele (259 vastajat 48 külast)
Poolstruktureeritud intervjuud elanikega (11)	külades, kus meie teadmise kohaselt ühistegevus puudub, küsitlesid TÜ tudengid elanikke (kokku 18 vastajat 10 külast)
Avatud seminarid (3)	küsitluste tulemuste avatud analüüs metoodiliselt kvaliteetse juhtimisega (kokku 35 osalejat 29 külast)

Tabel 1. Strateegiaprotsessi andmekorje tegevused

2.3 PARTNERITE KAASAMINE

Partnerorganisatsioonide kaasamine on käinud peamiselt kolme arenguseminari kaudu. Katusorganisatsiooni peamised partnerid on:

Otepää vallavalitsus	vallavanem, kultuurispetsialist, kommunikatsioonijuht, arendusjuht, teenistuste ja teenuskeskuste juhid
Otepää vallavolikogu	volikogu esimees, kogukondade koostöö komisjoni esimees ja liikmed, teised huvitatud volikogu liikmed
MTÜ Otepää Sport	koostöö külade kaasamisel sportlikku võistlussarja „Otepää valla mängud“
Otepää Naisselts	koostöö Talveturu ja Maal elamise päeva raames
Otepää Kultuurimaja	koostöö Talveturu ja Maal elamise päeva raames
Otepää Turismiinfokeskus	koostöö Talveturu ja Maal elamise päeva raames

Tabel 2. Strateegiaprotsessi kaasatud välised organisatsioonid

2.4 SEOSSED ARENGUKAVADEGA

EESTI 2035 ARENGUSTRATEEGIA

<https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/aluspohimotted-ja-sihid#inimene>

- „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud. Koostöömeelne ühiskond põhineb ühtekuuluvustundel ning inimeste valmisolekul aktiivselt panustada ühiste eesmärkide saavutamisse ning hüvede loomisse. Iga inimene, pere- ja kogukond ning vabauhendus saab ja tahab ühiskonnakorralduses kaasa lüüa ja koostööd teha“.

Käesolev strateegia on samuti rajatud **hoolivuse, avatuse ja koostöö väärtustele** ning eesmärgile **võimestada kogukondi** osalema oma elukeskkonna kujundamises.

SIDUSA EESTI ARENGUKAVAGA 2030

<https://www.kul.ee/siduseesti2030>

- Tegevussuund “Kogukondade võimekuse suurendamine“: Võimestame kogukondi otsustusprotsessides osalema. Selleks arendame asumi- ja külaseltside tegevust ning arvestame linnaruumi kujundamisel kogukondade vajadustega;...”.

Meie strateegia oluline selgroog on **võimekus pidada tulemuslikku dialoogi vallavõimuga** ja kommunikeerida kogukondade vajadusi.

KÜLALIIKUMISE STRATEEGIA 2030

https://kodukant.ee/wp-content/uploads/2019/07/Eesti_Kylaliikumise_strateegia_2030.pdf

- „Eesmärgid:
 - Maal elamine on muutunud mainekaks noorte perede ja ettevõtlike inimeste sihtgrupis.
 - Külades, valdades on tõusnud koostöö ja kaasamise võimekus.
 - Omavalitsustes on välja kujunenud külade/kogukondade kaasamise ja koostöö mudelid.“

Meie strateegia võtmevaldkonnad tuginevad eelkõige nendele kolme riiklikule külaliikumise eesmärgile.

VALGAMAA PARTNERLUSKOGU ARENGUKAVA

[https://valgaleader.ee/images/pildid/Valgamaa Partnerluskoogu strateegia 2015 2020 kinnitatud 15 10 2018.pdf](https://valgaleader.ee/images/pildid/Valgamaa_Partnerluskoogu_strateegia_2015_2020_kinnitatud_15_10_2018.pdf)

- Visioon 2020: „Tegevuspiirkond on tasakaalustatud ja säästliku arenguga piirkond, kus on elujõulised kogukonnad ja hästitoimiv elukeskkond.“
- Prioriteet „Elukeskkonna tugevdamine ja arendamine“ eesmärk: piirkonnas on elujõulised ja hea elukeskkonnaga kogukonnad.“
- Prioriteet „Koostöö ja ühistegevuse arendamine elu- ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse tugevdamiseks“ eesmärk: „Tegevuspiirkonnas toimivad erinevad võrgustikud ning piirkonnaülene majanduslik ühistegevus ressurside ja infrastruktuur.“

Valgamaa Partnerluskoogu kaks nimetatud eesmärki on täielikult üle võetud ka selles strateegias, mis panustab kogukondade suutlikkusele **parandada oma elukeskkonda ning toimida koostöövõrgustikuna**.

OTEPÄÄ VALLA ARENGUVISIOON KUNI 2040 JA OTEPÄÄ VALLA ARENGUKAVA 2019-2028

<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4020/2201/9021/arenguvision.pdf#>

- Otepää valla visioon 2040: „Otepää on 2040 aastal 7 500 elanikuga jätkusuutlik mainekas vald, mis on kokkuhoidvate ja aktiivsete kogukondadega; ...“
- Meede 6 Kogukondade ja vabaiühenduste arengu toetamine ning vastutuse suurendamine: „Valla eesmärgiks kodanikuühiskonna edendamisel on vabaiühendustele soodsa arengukeskkonna loomine. Vallas toimib aktiivne külaliikumine. Vald kaasab kogukondi otsustusprotsessidesse ning delegeerib osa avalikest teenustest paikkondlikele ühendustele. See tõstab kohalike kogukondade rolli oma elukeskkonna parandamisel.“

Arenguvisionis on kokkuhoidvate ja **aktiivsete kogukondade** eesmärk seatud esimesele kohale, mis kattub otseselt antud strateegia eesmärkidega. Meetme kirjeldus kinnitab valla soovi näha partnerina **kogukondi**, keda usaldatakse ja **kaastakse otsustusprotsessidesse**, mis on käesoleva strateegia eelduseks.

Joonis 2. Seotud strateegilised eesmärgid riiklikes, piirkondlikes ja kohalikes arengukavades

3 OTEPÄÄ KÜLADE PIIRKONNA ISELOOMUSTUS JA ANALÜÜS

3.1. KONTEKST

Otepää vald asub Kagu-Eestis Valga maakonnas. See on 520,2 m² suurune piirkond, mis on Eesti 79 omavalitsuse hulgas pindalalt 39. kohal. Tänapäevane Otepää vald oma külade struktuuriga tekkis 2017. a haldusreformi tagajärjel, mille käigus liitusid Otepää, Sangaste ja Puka vallad ning osaliselt Palupera valla külad. Tegemist on selgelt **keskus-tagamaa tüüpi** omavalitsusega, kus on üks suurem keskus – Otepää linn.

Umbes 2/3 valla elanikest elab **külades ja alevikes**. See asjaolu mõjutab olulisel määral vallavõimu valmisolekut toetada külaliikumist.

Joonis 3. Otepää valla haldusjaotus

Otepää vald eristub mitmetest teistes maaomavalitsustest selle poolest, et vallas on 4 jätkusuutlikku kooli: põhikool-gümnaasium ning Audentese spordikool Otepää linnas, põhikoolid Pukas, Keenis ja Sihval (Pühajärvel). Kohalike koolide säilimine on kogukondade jaoks väga oluline teema.

Tänu 4 maakonnakeskuse (Tartu, Valga, Võru ja Põlva) suhtelisele lähedusele (42-49 km) on registreeritud töötuse määr võrreldes teiste Kagu-Eesti valdadega keskmiselt väiksem. Aastal 2020 oli palgatöötaja keskmine brutotulu 1228 eurot, mis oli Kagu-Eesti omavalitsuste lõikes paremuselt teine.

Seisuga 01.01.2022 elab Otepää vallas **6506 elanikku**, neist Otepää linnas 2114. Kahel viimasel aastal on elanike arv Otepää vallas kasvanud just positiivse rändesaldo tõttu. Kuigi valla vanuselisest struktuurist (eakate suur osakaal) tingituna on loomulik iive jätkuvalt negatiivne, siis positiivne rändesaldo on seda kahel viimasel aastal kompenseerinud. Positiivse rändesaldo taga võib olla nii üldine **maale liikumise trend** kui ka koroonaepeidemia mõjud. Valda on viimasel kahel aastal elama asunud just palju lastega peresid, mille tõttu on vallavalitsusel tulnud avada üks täiendav lasteaia rühm. Sealjuures on elanike arv kasvanud just külade arvelt, samas kui Otepää linna elanike arv jätkuvalt kahaneb.

Tabel 1: Elanike arvu muutus 2019-2022

Seis	Elanike arv	Sünde	Surmasid	Loomulik iive	Sissekirjutusi	Väljakirjutusi	Rändesaldo
01.01.2022	6506	70	110	-40	295	239	56
01.01.2021	6493	59	80	-21	240	206	34
01.01.2020	6481	55	104	-49	219	245	-26
01.01.2019	6567	59	104	-45	243	241	2

Allikas: Rahvastikuregister

3.2. PIIRKONNA KÜLAD JA ALEVIKUD

Täna asuvad Otepää valla territooriumil **52 küla, 2 alevikku ja Otepää linn**. Piirkonnas on 16 mandaadiga küla- või alevikuvanemat, kelle tegevus hõlmab 18 küla ja 1 alevikku. Lisaks tegutseb veel 5-7 külas väiksema aktiivsusega seltsing, selts või on eestvedajad. Otepää linnalise asumitest on ainsana aktiivne aedlinna kogukond. Üldistatult on Otepää piirkonnas suuremal või vähemal määral **aktiivsed umbes pooled külad**. 10 aktiivsemat kogukonda on koondunud ühise katusorganisatsiooni ehk Otepää Külade Ühenduse (*edaspidi OKÜ*) alla.

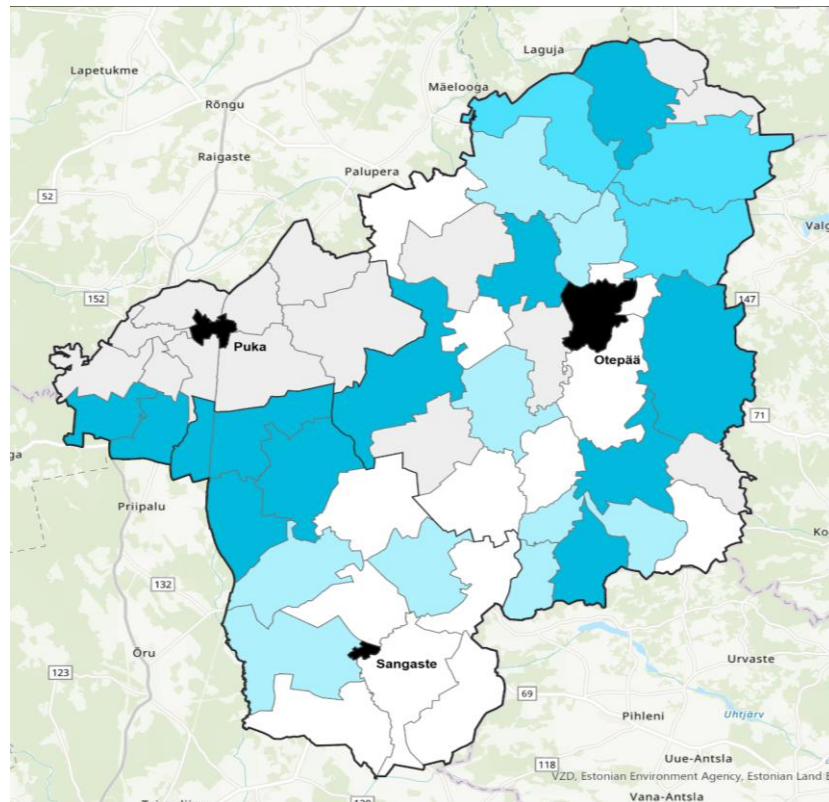
Alljärgnevalt on toodud 2021 kevadsuvel läbi viidud kaardistuste kokkuvõte.

1. Piirkondlik ülevaade

Otepää (sh Nõuni) piirkonna kogukondlik aktiivsus on suhteliselt ühtlane. Linnaga piirnevatel hajaküladel on keskuse mõjul vähene huvi ja vajadus kogukondlikuks tegevuseks, mis on ka mõisteta. Elva vallaga piirneva Miti küla kohta on teada, et seltsielu korraldajad ja inforuum on seotud Elva vallaga (kaalutakse selle küla kohta täpsemate andmete pärimist ja ümberhindamist).

Puka piirkonna küladel on kaks tõmbekeskust - Puka alevik (teenused, kultuur) ja Kuigatsi külamaja (seltsielu) - kuhu kõik külad käivad kokku. Külad on koondunud ühistesse seltsingutesse ja ükski ei eristu tugevalt oma aktiivsusest.

Sangaste piirkonna külad pole pärast haldusreformi leidnud eestvedajaid ja on seetõttu jäänud võrreldes teiste valla piirkondadega külaliikumises pigem passiivseks lootes Sangaste Kultuurimaja mitmekülgsele programmile. Muret teeb piirkonna investeeringute kavandamisel kogukonna kaasamiseks vajalike kontaktide puudus ning madal valmisolek KOVile ettepanekuid/probleemkohti adresseerida.

Joonis 4. Külade kogukondlik aktiivsus, 2021 seisuga (Koostas: Jürgen Pikk). Valge – kogukondlikku tegevust ei tuvastatud; hall – elanikud osalevad teiste poolt läbiviidavatel üritustel, koordineeritud ühistegevus kohapeal on harv; helesinine – kogukonnaliikmed korraldavad traditsioonilisi avalikke üritusi ning omavad eestvedajaid; tumesinine – kogukonnal on kokku käimise traditsioon, valitud külavanim, külaplats/külamaja jms.

Käesoleva strateegia üheks eesmärgiks oli kaardistada senine külade aktiivsus. Ressursside kaardistuse andmetel hinnati küla aktiivsust 4-punktskaalal (vt joonist 4). Selgelt joonistub välja endise Otepää ja Palupera valla territooriumil asuvate külade ühtlasem aktiivsus (sinised toonid). Nn valgeid laike leidub pigem Sangaste piirkonnas, valla lõunapoolsel äärealal. Pukat ümbritsevad külad tarbivad alevikus ja lähedal asuvas Kuigatsi külakeskuses pakutavaid teenuseid ning jäävad külades läbiviidavate sündmuste arvu poolest alla teistele valla küladele. Vaatamata suurele kaugusele vallakeskusest paistab silma Kuigatsi külamaja, kus on väga aktiivne kogukonnaliikumine ja pakutakse ka kogukondlikke teenuseid.

Järgnevalt on hindamise aluseks olnud andmete alusel koostatud loendid.

2. Tegevusvõimalused ja infrastruktuur

Külamajad ja -platsid

- 21 külal on võimalus koguneda õues (külaplats, ujumiskoht või mänguväljak);
- 11 küla elanikud kohtuvad külamajades ning lisaks 5 küla kasutavad teisi avalikke või eraomandis siseruume;
- 2 külamaja vajavad suuremaid investeeringuid ning 13 küla vajavad õue ja siseruumidesse inventari;
- 4 külas pakutakse kohapeal huviringe (jooga, talisuplus, lõõtspill, plekitöö tuba, saviring, koduloo uurimine), lisaks on kokandusring ja tantsurühm Kuigatsi külamajas (katab 6 küla);
- Kuigatsi külamajas on valla ainus kogukonnateenus dušši ja pesuruumi näol.

Korraldatud tegevused (viimasel 3 aastal)

- 9 külas pakutud kohapeal koolitusi (peamiselt külamajades);
- 3 küla külastanud aktiivselt koolitusi väljaspool enda küla (puudub oma külamaja);
- 7 küla kogukonnad on käinud ühiselt kultuurireisidel.

3. Toetusvõimaluste kättesaadavus

Otepää valla küladel on võimalik rahastust taotleda Otepää vallavalitsusest (Kogukondliku arendustegevuse toetus), Kohaliku Omaalgatuse Programmist, Leader programmist, Kultuurkapitalist, KÜSK'ist ja eraannetatelt. Kõiki neid võimalusi on külade poolt kasutatud.

- Kõik küsitletud külad on rahastust taotlenud ning saanud vallalt.
- Teisteks populaarseim allikas on KOP, kus on rahastust saanud 8 küla.
- Leader'ist on rahastust saanud 6 küla, eraannetatelt 5 küla ja KÜSK'ist 1 küla.

3.3. KOOSTÖÖ KÜLADE VAHEL JA PARTNERITEGA

Küladelise koostöö peamine vedur on 2019 aastal loodud OKÜ, kes lisaks 10 liikmeks olevale kogukonnale kaasab kõiki tegutsevaid kogukondi ning koordineerib nende ühistegevust.

1. Küladelise koostöös läbiviidud tegevused

- **Külatänav** – 2019-2021 on külad ühise kontseptsiooni ning kujundusega olnud väljas Otepää Talvepealinna avamise ajal korraldataval talveturul, kus iga küla tutvustab oma tegevusi ning müüb oma küla käsitöid ning toidukaupa.
- **Küladelise vägi** – Leader ühisprojekt, mille raames korraldatakse koostööseminare külaelanike ja vallaametnike vahel, viiakse läbi ühiseid koolitusi ja õppereise.
- **Otepää külaelulised pärlid** – 2021 aastal valminud kaks lühikest videoklippi, mis tutvustavad atraktiivsel moel Otepää piirkonna küladelise tegevusi, sealhulgas ka ühistegevusi.
- **Küladelise tunnustusüritused** – tunnustatakse kogukonda panuse andnud külaelanikke, külarahva hea sõna pälvinud vallaametnikke ning küladelise eestvedajaid. Kahel viimasel aastal on koroonapandeemia tõttu tunnustusüritused läbi viidud Talvepealinna avamise ürituse raames.
- **Otepää valla mängud** – võistlussari ettevõtetele, küladelise ja sõpruskondadele eesmärgiga aktiveerida elanikke aktiivselt liikuma. Sarja eestvedajaks on MTÜ Otepää Sport. OKÜ aitab küladelise motiveerimisega mängudel oma tiimidega osalemisel.

- **Otepää kogukondliku koostöö arengukava** – protsessiga alustati KÜSK'i toetusel ning nüüd jätkatakse aruka küla arenguprogrammis sekkumiste täpsustamise ja arukate lahenduste väljatöötamisega.
- **„Otepää valla kogukonnad“** – FB grupp, mis aitab küladel omavahel jagada infot toimuvate ürituste kohta, kuhu oodatakse osalema ka teiste külade elanikke.
- **„Otepää valla arukas võrgustik“** on uus Leader koostööprojekt, mille raames aidatakse 2022-2024 8 külal koostada oma küla arengukava, kaastakse kootööse uueselanikud ning arendatakse edasi koostöö vorme vallavõimuga.

2. Otepää Külade Ühenduse olulised koostööpartnerid

Otepää Vallavalitsus on ametnike tasandil osaliseks partneriks kõikides meie projektides ja ettevõtmistest. OKÜ lööb igal võimalusel kaasa valla ürituste vm tegevuse korraldamisel. Näiteks on OKÜ aidanud läbi viia üldplaneeringu raames ideekorjet, tagab külavanemate registri ajakohasuse ning aitab hinnata vallale laekuvaid külade projekte ning aruandeid. Samuti osaleb OKÜ valla kutsel Tartu 2024 toidufestivali korraldusemeeskonnas.

Kogukondade koostöö komisjon on vallavolikogu komisjon, mis loob soodsat poliitilist ja juriidilist keskkonda kogukondade arenguks. Eelmise valmisperioodi komisjon töötas välja nii külavanemate statuudi kui ka kogukondliku arendustegevuse toetuse tingimused. Samuti on positiivne komisjoni toel külade arendustegevusele suunatud eelarve iga-aastane kasv. Uues komisjonis on liikmetena 8 (küla)kogukonna eestvedajad. Seega võib öelda, et Otepää piirkonnas loovad külad ise endale arengukeskkonda.

Otepää Naisselts ja **Otepää Kultuurikeskused** on eelkõige külade partnerid Talveturu ja Külatänava korraldamisel.

MTÜ Otepää Sport on partner võistlussarja „Otepää Valla Mängud“ eestvedajana. Üheskoos korraldati 2021 aastal külade perepäeva.

3.4. ARENGUTEGURITE ANALÜÜS

3.4.1. Piirkonna tugevused ja võimalused

- Elanikkonna vajaduste veebiküsitlus näitas, et külaelu kõige olulisemateks tugevusteks peetakse looduslähedast elukeskkonda (75%), rahu ja vaikust (57%) ning turvalist elukeskkonda (47% vastajatest).
- Lisaks pidasid külaelanikud headeks siinseid sportimisvõimalusi (hea infrastruktuur, kergliiklusteede olemasolu, rohkelt klubisid ning treeninggrupe).
- Viimastel aastatel on piirkonnas oluliselt kasvanud põllumajandussaaduste mahe- ja väiketootmine ja töötlemine ning sellega paralleelselt toitlustusettevõtjate arv.
- Valla piirkond on ühtlaselt kaetud erinevate teenustega – 4 kodulähedast kooli ja lasteaeda (Otepääl, Pukas, Keenis, Sihval), tõmbekeskustes kultuurimajad (Otepääl, Pukas, Sangastes, Nõunis), perearstide piisavus (Otepääl, Pukas, Sangastes), kaubandusettevõtted (Otepääl, Nõunis, Sangastes, Pukas ja Keenis).
- Eesti Külaliikumise Kodukant külaliikumise ja külade tugisüsteemi kaardistuse kohaselt on Otepää vald nende 14 kohaliku omavalitsuse seas, kus on eeskujulik tugisüsteem küladele ehk vallas on olemas kehtiv külavanema statuut; küladega tegelev ametnik, külaelu temaatikaga

tegelev volikogu alaline komisjon (kogukondade koostöö komisjon) ning koostöökogu (Otepää Külade Ühendus), kuhu on kaasatud külade esindajad.

- Otepää piirkonnas on Otepää valla aleviku ja külavanema statuudi alusel 19 asustusüksusel valitud küla- või alevikuvanem, mis moodustab 35% maalistest asumitest. Lisaks on veel mõned seltside ja/või eestvedajatega külad (5-7), mis tähendab, et ligi pooled küladest ja alevikest on kaetud külaliikumisega. Eesti Külaliikumise Kodukant kaardistuse kohaselt on Otepää külaseltside arvult 1000 elaniku kohta Eestis kõrgel, 8. kohal ning külavanemate arvult 1000 elaniku kohta koguni 6. kohal.
- Poolstruktureeritud intervjuud valge laigu külades kinnitasid, et Otepää piirkonna hajaasustuse elanikud on oma elukeskkonnaga rahul, iseseisvad, aktiivsete sõpruskondadega.
- Maale kolimise trendist johtuvalt on nii noorte perede kui ka keskealiste paaride huvi Otepää valda kolimise vastu märkimisväärt. Otepää üldine maine looduskauni keskkonnana ja põneva turismi- ja spordipiirkonnana on väga hea. Just külastajate meeldivad kogemused seoses Otepää piirkonnaga kasvavad huvi siia kolimise vastu.
- Otepää on eriline oma künkliku maastiku, rohkete veesilmadega ning metsadega. Tänu looduspargile on siin suhteliselt vähe tööstust ning puhas keskkond. Siinne rikas loodusressurss võimaldab tegeleda erinevatel viisidel väike- ja pereettevõtlusega, nt väiketootmine, rekreatsioon jne.
- Viimastel aastatel on piirkonda kolinud rohkelt noori peresid. Samuti on mitmed suveelanikud teinud suvekodust oma põhikodu. Otepääle kolinud uuselanikud on keskmisest kõrgema haridustaseme, oskuste ja kogemustepagasiga pered ja seeläbi arukate lahenduste leidmisel ja käivitamisel oluline ressurss.

3.4.2. Piirkonna nõrkused ja ohud

- Kuigi piirkonna tööhõive näitajad on suhteliselt head, siis napib kohapeal kõrgepalgalisi töökohti, mis pakuks karjäärivõimalusi kõrgema haridusega uuselanikele. Heade töökohtade nappust pidasid ka veebiküsitlusele vastajad üheks olulisemaks külade arengu piduriks.
- Elanikkonna vajaduste veebiküsitlus näitas, et lastega perede jaoks on üheks põletavamaks probleemiks lastele ja noortele mõeldud kohtade ja tegevuste nappus. Kuigi huviringe ning harrastusvõimalusi piirkonna erinevates keskustest on, siis puudub paljude perede jaoks neile ligipääs korraldatud transpordi näol. Selgelt kehvemas seisus on külades elavad lapsed võrreldes linnalastega.
- Tuginedes elanikkonna küsitlusele, leidsid vastanud, et kõige haavatavam elanike grupp külades on eakad ning eriti üksikud vanurid, keda kimbutavad üksindus, tervisemured, liikumiskõrvaldused ning kehv ligipääs teenustele. Oluliselt vähem toodi esile teisi abi vajavaid sihtrühmi nagu lapsed, noored/teismelised ja lastega pered.
- Kui Eesti mõistes on Otepää piirkonna külad üsna aktiivsed, siis teeb kohapeal muret asjaolu, et pooltes külades puudub elanike vahel suhtlus ja ühistegevus. See seab piirkonnad ebavõrdsesse seisusse (nii kriisides toimetulekul kui mistahes küla elukeskkonda puudutavate otsuse osas rääkimisel).
- Elanikkonna vajaduste veebiküsitluse põhjal peeti kõige pakilisemaks arengu piduriks interneti ja mobiili levi kõikumist kvaliteeti. Probleem on võimendanud koroonapandeemia, mil lapsed on sageli distantsõppel ning vanemad samal ajal kaugtööl. Probleem on suurem just hajaasustuses.
- Koostösse kaasatud ametnikud nägid ühe nõrkusena vallaelanike vähest teadlikkust kohaliku omavalitsuse toimimisest ja süsteemse infovahetuse nõrkust. Samas Otepää vallaga liitunud

piirkondade kogukonnad kurdavad, et on kaotanud sideme vallavõimuga, kuna enam ei teata, millise probleemiga kelle juurde pöörduda.

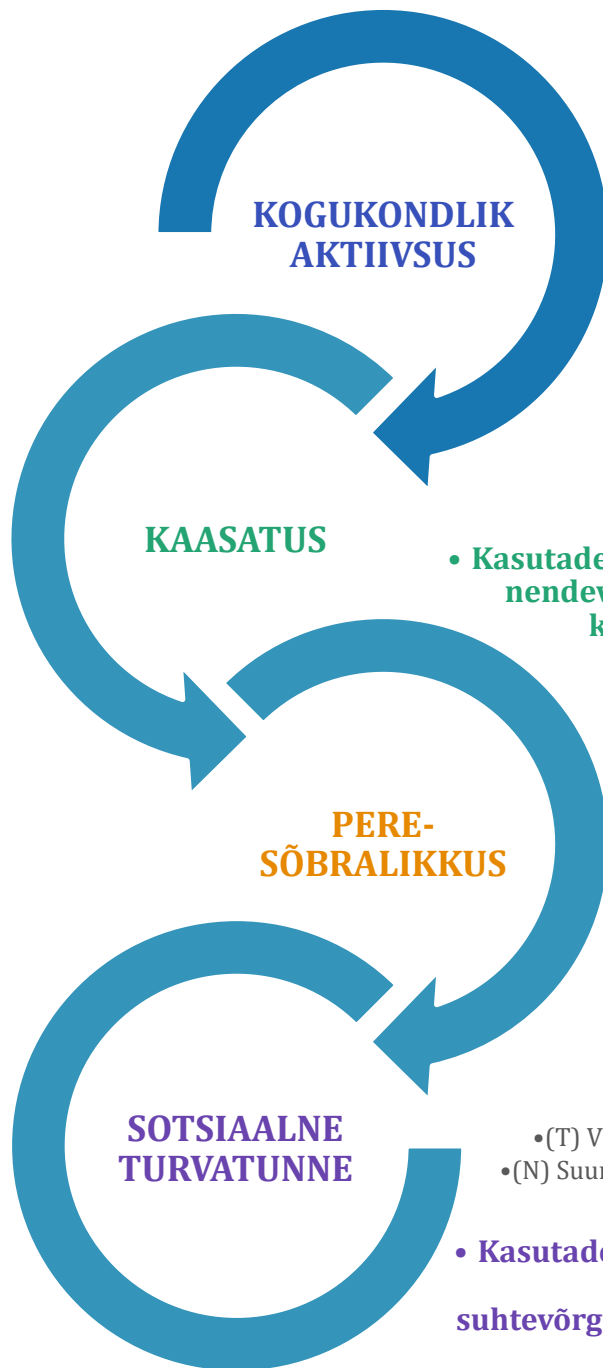
- Elanike rahulolematusele ühistranspordiga viitas juba paar aastat tagasi Kogukondade koostöö komisjoni poolt läbi viidud sellekohane küsitlus. Probleemid on mitmekesised alates ohtlikust teekonnast bussipeatusesse (eriti talvisel ajal) ning bussi aegade sobimatusest kaugemal tööl, koolis või poes käimiseks kuni huviringide puuduliku logistikani, mis takistab paljudel maalastel huvitegevust osa saada.
- Kuigi maale kolimise trendi valguses on huvi Otepää piirkonna vastu suur, siis ei jätku siin noorte perede jaoks sobiva hinnaga kinnisvara. Vallal napib aga maad ning kohati ka suutlikkust elamumajanduse arendamisega tegelemiseks.
- Inimeste maale kolimise, siseturismi kasvu ning mõneti ka uute mustkattega teede tõttu on mitmetes küldes kasvanud liikluskoormus, mis on hakanud ohustama elanike turvatunnet. Liiklust rahustavad lahendused (liiklusmärgid, kergliiklusteed jne) pole neile arengutele järele jõudnud.
- Otepää piirkonnas on ettevõtlusel suhteliselt suur mõju planeeringutele. Kohati ületab planeeringutes ning otsustes majandushuvide surve elanike huvid. Tööstus ja lageraie võib rikkuda nii elu- kui looduskeskkonda (sh Otepää kõrgustiku mitmekesist reljeefi).

3.4.3. Arengutegurite kokkuvõte (SWOT)

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> · Rahulik, turvaline, looduslähedane elukeskkond · Valla piirkond on ühtlaselt kaetud erinevate teenustega · Eeskujulik tugisüsteem küldele · Märkimisväärne hulk aktiivseid, traditsioonidega, tugeva identiteediga kogukondi · Hea keskkond tervislikeks eluviiside harrastamiseks · Külaelanike iseseisvus 	<ul style="list-style-type: none"> · Kõrgepalgaliste töökohtade nappus · Lastele/noortele mõeldud kohtade ja tegevuste nappus · Suur hulk üksikuid keskmisest halvemas olukorras eakaid · Pooltes küldes puudub elanike vahel suhtlus ja ühistegevus · Interneti ja mobiili levi kõikuv kvaliteet · Vallaelanike vähene teadlikkus KOVI toimimisest ja süsteemse infovahetuse puudus · Vajadustele vastava ühistranspordi puudumine
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> · Noorte perede huvi siia kolimise vastu · Rikas loodusressurss, mis võimaldab tegeleda väike- ja pereettevõtlusega · Uuselanike võimed, oskused, kogemused, ettevõtlikkus · Olemasolevate küla-, teenuskeskuste ja koolimajade vaba ruumi ressurss · Otepää tuntus ja hea maine külastajate seas 	<ul style="list-style-type: none"> · Liikluskoormuse kasv ohustab turvatunnet liiklemisel · Majanduslike huvide eelistamine planeeringutes rikub elu- ja looduskeskkonda

3.4.4. Fookusteemad

SWOT analüüs toob esile neli võtmevaldkonda. Iga valdkonna alla on toodud SWOT tabelist seotud arengutegurid (T=tugevus; N=nõrkus; V=võimalus; O=ohu) ning valitud lähenemise lahendustele.

- (T) Eeskujulik tugisüsteem küladele (ametnik, komisjon, OKÜ)
- (V) Uuselanike võimed, oskused, kogemused, ettevõtlikkus
- (N) Pooltes külates puudub elanike vahel suhtlus ja ühistegevus

• Kasutades eeskujulikke külade tugisüsteemi ning uuselanike oskusi ja võimeid tugevdame ühistegevust külates

- (T) Eeskujulik tugisüsteem küladele
- (T) Märkimisväärne hulk aktiivseid, traditsioonidega, tugeva identiteediga kogukondi
- (N) Vallaelanike vähenenud teadlikkus KOVi toimimisest ja süsteemse infovahetuse puudus

• Kasutades aktiivsete kogukondade eestvedajaid ja nende vahelist koostööd tugevdame infovahetust kohaliku omavalitsusega ning panustamist valla otsustusprotsessi

- (V) Noorte perede huvi siia kolimise vastu
- (V) Uuselanike võimed, oskused, kogemused, ettevõtlikkus
- (N) Lastele/noortele mõeldud kohtade ja tegevuste nappus

• Kasutades külade tugisüsteemi ning uuselanike panust parandame külates vajaduspõhist transporti ning laste ligipääsu huvitegevusele

- (T) Märkimisväärne hulk aktiivseid, traditsioonidega, tugeva identiteediga kogukondi
- (T) Valla piirkond on ühtlaselt kaetud erinevate teenustega
- (N) Suur hulk üksikuid keskmisest halvemas olukorras eakaid
- (N) Vajadustele vastava ühistranspordi puudumine

• Kasutades aktiivseid kogukondi ning head kaetust teenustega aitame eakatel siseneda suhtevõrgustikesse ning saada seeläbi paremini osa pakutavatest võimalustest.

4 SEKKUMISKAVA

4.1 ARENGUEESMÄRGID

Elmises peatükis esitatud analüüsi alusel sõnastati järgmine tulevikuvision:

Otepää vald on rahuliku ja turvalise elukeskkonna ning aktiivsete kogukondadega paikkond. Siinsed kodanikud ja kogukonnad tunnevad huvi ning on kaasatud valla arengusse ja otsustusprotsessidesse. Kõigi vanusegruppide ja perede jaoks on olemas head teenused ning võimalused vaba aja veetmiseks.

Visioonist lähtuvalt on sõnastatud 4 eesmärki koos mõõdikutega aastaks 2026 ning selle saavutamiseks vajalikud võtmetegevused. Mõõdikute alusel hinnatakse strateegia teostamise edukust (mõõdikute kriteeriume, baas- ja sihttasemeid on täpsustatud peatükis 5).

Tabel 2. Sekkumiskava eesmärgid, mõõdikud ja tegevused

EESMÄRGID	MÕÕDIKUD	VÕTMEGEVUSED
Kogukondlik aktiivsus on tõusnud	<ul style="list-style-type: none">· Valge laigu kogukondade (eestvedajateta külade ja alevike) arv on poole väiksem· Kõik külad ja alevikud on haaratud ühisesse infovälja	<ul style="list-style-type: none">· Valgete laikude programmi käivitamine, et leida potentsiaalsed eestvedajad ja toetada nende võimekuse kasvu· Leida kõikidest valgetest laikudes kontaktisikud, kelle kaudu saada ja vahendada infot
Kogukonnad ja elanikud on kaasatud	<ul style="list-style-type: none">· Otepää valla elanike rahulolu kaasamisega on tõusnud· Vallas on olemas piirkondlikult tasakaalustatud liikmeskonnaga kogukondade koostöö komisjon· Otepää Külade Ühenduse liikmeskond on kasvanud ning esindab tasakaalustatult piirkondi· Kolmandik küladest on kaetud kodanike poolt koostatud arengudokumendiga, mis on integreeritud Otepää valla arengukavasse	<ul style="list-style-type: none">· Koostada koostöös vallaga kaasamise hea tava· Toetada külakogukondi arengukavade koostamise· Töötada koostöös vallaga välja kontseptsioon infoplatvormist, mis vahendab infot omavalitsuse ja kogukondade vahel· Tagada kogukondade eestvedajate ja avaliku võimu teenistujate regulaarsed kohtumised
Otepää on kujunenud peresõbralikuks vallaks	<ul style="list-style-type: none">· Otepääle kolinud perede arv tõuseb· Otepää valla elanike rahulolu laste huvitegevuse võimalustega on tõusnud	<ul style="list-style-type: none">· Koostöös partneritega luua integreerida valla arengukavasse peresõbraliku valla kontseptsioon· Huvitegevuse kättesaadavuse kaardistuse ja logistiliste lahenduste välja töötamine
Eakad ja sotsiaalselt nõrgemad elanikud tunnevad end turvaliselt	<ul style="list-style-type: none">· Külade osakaal, kus tegeletakse teadlikult eakate ja sotsiaalselt nõrgematega· Vabatahtlike seltsiliste ning abisaajate arv	<ul style="list-style-type: none">· Käivitatud on vabatahtlike seltsiliste teenus· Läbi on viidud projektid üksi elavate eakate kaasamiseks ühistevusse· Külad kaasavad oma ühistevusse ka Ukraina sõjapõgenikke

4.2 TEGEVUSKAVA 2022-2026

EESMÄRK/ TEGEVUS VÕI PROJEKT	ELLUVIIMISE AASTA					VASTUTAJA	RAHASTUS
	'22	'23	'24	'25	'26		
1. Kogukondlik aktiivsus on tõusnud							
1.1 Kõiki külasid hõlmava kontaktisikute listi loomine ning sidumine ühisesse inforuumi						OKÜ	-
1.2 Valgete laikude programmi käivitamine. Potentsiaalsete eestvedajate leidmine, nende võimekuse toetamine						OKÜ	KOP
1.3 „Tule külla“ ürituste sarja käivitamine						OKÜ	-
1.4 Osalemine maal elamise päeval Külatänavaga ning Külakiired külastusmänguga						VV koostöös OKÜga	Leader, KOV
1.5 Koolituste ja õpireiside korraldamine tänastele ja potentsiaalsetele eestvedajatele						OKÜ	Leader/KOP
1.6 Külade tunnustusürituste korraldamine						OKÜ	KOV
2. Kogukonnad ja elanikud on kaasatud							
2.1 Aktiivsemate külade toetamine arengukavade koostamisel. Arengukavade sidustamine valla arengukavaga						OKÜ koostöös VVga	Leader
2.2 Uuselanike klubide käivitamine. Eestvedaja potentsiaaliga uuselanike kaasamine külaliikumisse						OKÜ	Leader
2.3 Partnerluses vallaga kaasamise hea tava koostamine						VV koostöös OKÜga	KOP

2.4 Kogukondade vajadustest lähtuva infoplatvormi välja töötamine, rakendamine. Külade varustamine elektroonsete infotahvlitega						VV koostöös OKÜga	KÜSK
2.5 Regulaarsete kohtumiste ja koostööseminaride korraldamine kogukondade eestvedajate ja teenistujate osalusel						OKÜ koostöös VVga	Leader
2.6 Projekti „Külaelu noorte abil TikTok’i“ ellu viimine koostöös noortekeskustega. Noored kaasatakse külaelu kajastamisse sotsiaalmeediasse läbi oskuste arendamise ja ühistegevuse						ANKid koostöös Valgamaa Partnerlus-koguga	Leader
2.7 Osalemine partnerina Tartu 2024 raames Otepää Toidufestivali korraldamises						VV	<u>Leader</u> , <u>KOV</u>
3. Otepää on kujunenud peresõbralikuks vallaks							
3.1 Maaperede seas küsitluse läbi viimine ning koostöös vallaga peresõbraliku valla kontseptsiooni loomine ja rakendamine						OKÜ koostöös VVga	-
3.2 Maaperedes laste huvitegevuse kättesaadavuse suurendamiseks logistiliste lahenduste välja töötamine						VV koostöös OKÜga	KOV
3.3 Külade perepäevade korraldamine koostöös MTÜga Otepää Sport						MTÜ Otepää Sport	Leader, KOP
4. Eakad ja sotsiaalselt nõrgemad elanikud tunnevad end turvaliselt							
4.1 Vabatahtlike seltsiliste teenuse käivitamine Otepää vallas						Kodukant koostöös VV	-
4.2 Pilootprojekti „Eakate kaasamine kogukonda“ käivitamine koostöös MTÜga Puka Kogukond ja kogemuse laiendamine vallaüleseks						MTÜ Puka Kogukond	KOP
4.3 Ukraina sõjapõgenike sotsialiseerumine ja kaasamine külade tegevustesse						OKÜ	KOP

5 JUHTIMINE JA SEIRE

Strateegia elluviimist juhivad Otepää Külade Ühenduse juhatus. Strateegia tegevuskava täitmise seiret teostab OKÜ üldkogu. Iga tegevusaasta esimesel üldkogul tehakse ülevaade strateegia tegevuskava täitmisest, mille kohta vormistatakse seirearuanne (vt tabel 3). Ülevaate OKÜ tegevustest antakse ka vallavolikogu kogukondade koostöö komisjonile.

Tabel 3. Tegevuskava täitmise seire maatriks

TEGEVUS	2022	2023	2024	2025	2026	TÄITMISE SEIS	VASTUTAJATE KOMMENTAAR
(Tegevus 1) jne						(„Alustamata“; „Ettevalmistamisel“ „Osaliselt täidetud“, „Täidetud“)	(Asjakohased märkused ja ettepanekud tegevuse osas)

Strateegia eesmärkide seireks ja hindamiseks kutsutakse kokku töörühm, kuhu kuuluvad OKÜ juhatuse liikmed, vallavalitsuse, volikogu ning partnerorganisatsioonide esindajad. Tabelis 4 toodud mõõdikute alusel hinnatakse strateegia tulemuslikkust aastal 2024 ning 2026 lõpus, mil alustatakse strateegia uuendamist.

Tabel 4. Eesmärkide täitmise seire maatriks

EESMÄRK	MÕÕDIK	Baastase (2022)	Sihttase (2026)	Tegelik muutus	Järel dus
Kogukondlik aktiivsus on tõusnud	a) Valge laigu kogukondade arv on poole väiksem. (Kriteeriumiks on vähemalt 1 kogukonda kaasav ühistegevus aastas)	14	7		
	b) Kõik külad ja alevikud on haaratud ühisesse infovälja (Kõigist küladest on listis vähemalt 1 kontaktisik).	32	54		
Kogukonnad ja elanikud on kaasatud	c) Otepää valla elanike rahulolu kaasamisega on tõusnud. (Kriteeriumiks on minuomavalitsus.fin.ee rahulolu elanike kaasamisega taseme tõus)	0/3	2/3		
	d) Vallas on olemas kogukondade koostöö komisjon, kuhu on kaasatud nii OKÜ, kui ka kolme piirkonna külavanemad/eestvedajad.	olemas	olemas		
	e) OKÜs liikmelisus on kasvanud vähemalt 50% ning juhatuses on esindatud kõik 3 valla piirkonda.	10 liiget /2 prk	15 liiget /3 prk		
	f) Vähemalt 30 % küladest on kaetud kodanike poolt koostatud arengudokumendiga ning need on integreeritud Otepää valla arengukavasse.	3 (5%)	16 (30%)		
Otepää on kujunenud peresõbralikuks vallaks	g) Otepääle kolinud perede arv tõuseb (Kriteeriumis kuni 19 aastaste osakaalu tõus koos positiivse rändesaldoga)	19%; 56	20%; pos.		
	h) Otepää valla elanike rahulolu laste huvitegevuse võimalustega on tõusnud (Kriteeriumiks on minuomavalitsus.fin.ee „valikuvõimalustega huvitegevuses“ taseme tõus) (Kordusküsimustik näitab, et vähem tajutakse probleemina noore põlvkonna vähesust külas ning lastele sobivate tegevuskohtade ja -võimaluste nappust)	2/3 Vastavalt 17,6% ja 24,5%	3/3 vähem		
Eakad ja sotsiaalselt nõrgemad elanikud tunnevad end turvaliselt	i) külade osakaal, kus tegeletakse teadlikult eakate ja sotsiaalselt nõrgematega	pole teada	30%		
	vabatahtlike seltsiliste ja abisaajate arv	0/0	15/ 50		